

MARTIN ŠRAJER / 2. 11. 2021

Kopytem sem, kopytem tam

Protagonisté posledního normalizačního filmu Věry Chytilové by si spolu s dvěma Mariemi ze *Sedmikrásek* mohli zanotovat, že když je zkažený celý svět, budou zkažení taky. Třicátníci Pepe, Dědek a František nejdou pro písničku daleko. Mají dokonce vlastní hymnu, jejíž slova se dostala i do názvu zlomyslné generační morality. Aby zakryli frustraci pociťovanou v práci i osobních životech, stejně jako Marie se s nihilistickou rezignací, shrnutou výkřikem „Hodiny bijí na věži, vždyť na tom hovno záleží“, oddávají hře. V divadelní představení svým deklamativním přednesem, přeneseným do filmu rovnou z útrob divadla *Sklep*, proměňují situace významné i banální. Z rolí vypadávají až ve chvíli, kdy se dozví, že jeden z nich je HIV pozitivní.

Kopytem sem, kopytem tam je možná první československý film otevřeně promlouvající o AIDS, ale pro Chytilovou je vážná choroba především metaforickou hrozbou, postihující postavy, které společenskému úpadku aktivně nevzdorují, ale utíkají před ním k náhražkovým aktivitám. Práci berou jako nutné zlo. Ožívají, když si užívají. Co přijde pak, je nezajímá. Jejich nezávazné hrátky, tvořící v podstatě jedinou výplň první hodiny a půl, se odehrávají v předtuše katastrofy, signalizované od počátečních minut vychýlenou kamerou, naléhavými stříhy na detail, deformacemi obrazu nebo decentrovanými kompozicemi, v nichž herci stojí na kraji rámu, případně mají „uříznutou“ promlouvající hlavu.

Stylizovanou poetiku ohlašuje již divadelní prolog, zachycující vznik lidského srdce. Počínaje touto scénou se červená barva stává symbolem krve a tělesnosti, zrození a zániku. Prostřednictvím rudých ženských šatů nebo stolní lampy a jiných rekvizit pak proniká skoro do každého záběru. Slouží jako varování před následky promiskuitních radovánek. V závěru filmu, kdy na všechny kamarády padne podezření, že by mohli být nakaženi, se každý z nich postupně objeví oděný do červené. Nakonec v této barvě setrvá jen jeden. V opozici k vášnivé rudé stojí modrá, jejíž stále nápadnější přítomnost značí ochlazování vztahů, které nikdy neměly větší hloubku, izolaci a

ztrátu libida.

Prázdnotu oficiální kultury i nonkonformního setrvávání v období pubertálních her vyjadřuje pásmo významově bohatých obrazů. Navenek jsou stejně neutříděné jako životy ústřední trojice a stejně jako ony k ničemu nesměřují. Večírek střídá večírek, partnerka partnerku. Film se sice jeví jako vyhrocenější variace legendárních *Světáků*, ale byť byly světy hrdinů satiry Zdeňka Podskalského rovněž ohraničené naplňováním vlastních potřeb, dotyční alespoň o něco usilovali. Pepe, Dědek a František jsou mezi karlovarskou smetánkou od začátku jako doma. Vědí, jak hrát své role zámožných „západáků“, s nimiž budou přítomné dámy chtít strávit noc. Ani v tomto ohledu se tudíž nemají kam posunout.

Kdyby měl film od začátku explicitně stanovený cíl a postupně gradoval, místo toho, aby připomínal do sebe zatočenou spirálu, šlo by o zrazení principu hry, podle něhož postavy žijí. Ve hru převádějí své flámy, zálety i povrchní vztahy. Investují do ní veškerou svou energii a intelektuální potenciál, projevující se třeba dadaistickými jazykovými hříčkami a vymyšlením vlastních slov jako „protisluncové brýle“. Dialogy herců z divadla Sklep mají údernost slam poetry vystoupení. S náhradními rolemi, které si pro sebe vytvořili, aby dokázali čelit tuposti doby, se tři antihrdinové sžili natolik, že pod křečovitou maskou už nezůstal žádný skutečný člověk. Jen věčně neukožené tělo.

Až krátce před koncem, poté, co se necháme strhnout vírem navenek provokativních, v jádru ale neškodných, status quo neohrožujících her, se excitovaná komedie láme ve srovnatelně vypjaté drama. Hořký konec připomíná střízlivění po bujaré oslavě. Věra Chytilová při úpravách scénáře debutujícího Pavla Škapíka s velkou ironií reflektovala mravní degradaci pozdního socialismu, jehož nevkus zastupují videokazety, parodování budovatelské frazeologie na schůzi Socialistického svazu mládeže i disco aerobik. Zároveň se jí ale podařilo vytvořit vizi společnosti raného kapitalismu, kdy amorálnost, sobectví, prospěchářství a maskování duchovní prázdnoty konzumem ještě zbytní. To nejbolestivější vystřízlivění mělo přijít až pár let po premiéře.

Kopytem sem, kopytem tam (Československo, 1988). Režie: Věra Chytilová, scénář: Věra Chytilová, Pavel Škapík, kamera: Jaroslav Brabec, hudba: Jiří Chlumecký, Jiří Veselý, hrají: Tomáš Hanák, Milan Šteindler, David Vávra, Ivana Kuntová, Tereza

Kučerová, Renata Beccerová, Bára Dlouhá, Chantal Poullain, Josef Kobr a další.

Filmové studio Barrandov, 129 min.